

Rizik i masovni mediji

Analiza sadržaja »Večernjeg lista« u razdoblju 1991–1992.*

Krešimir Kufrin
Filozofski fakultet, Zagreb

Sažetak

U članku se prezentiraju rezultati analize pisanja »Večernjeg lista« o ekološkim (osobito tehnološkim) rizicima. Istraživanjem — provedenim metodom analize sadržaja — bili su obuhvaćeni svi brojevi »Večernjeg lista« iz 1991. i 1992. godine. Članci (N=220) su analizirani s obzirom na njihove formalne karakteristike i način prezentiranja istraživanih sadržaja (rubrika u kojoj je prilog objavljen, vrsta priloga, autor priloga, istaknutost naslova, smještaj priloga u listu, veličina priloga, najava priloga na naslovnoj strani, grafički elementi) te s obzirom na njihovu sadržajnu stranu (karakter događaja, izvori opasnosti, uzroci nesreća, oblici manifestiranja nesreća, tematsko područje, objekti rizika, razina općenitosti, posljedice, zone ugroženosti, karakteristike akcidenata).

Analiza članaka pokazala je da tehnološki rizici zasad nisu visoko pozicionirani na agendi društvenih problema. Prilozi koji se odnose na tu temu uglavnom su kraće vijesti koje temi ne pristupaju na analitički način te kojima se u okviru lista ne pridaje veća pozornost. Prate se uglavnom socijalno konfliktne i medijski atraktivni događaji, dok je napisa o medijski manje atraktivnim — ali s aspekta promoviranja i razvijanja sigurnosne kulture te stvaranja kompetentne javnosti možda čak i važnijim — temama znatno manje.

Ključne riječi: analiza sadržaja, hazardi, mediji, nesreće, rizik, sigurnosna kultura, tehnološki rizik, »Večernji list«

1. UVOD

1.1 Rizik: kolektivno definiranje društvenog problema

U trenucima »kada stvari idu svojim tokom« skloni smo zanemarivati različite rizike kojima smo izloženi. No, kada se taj uobičajeni i očekivani slijed događaja iz nekog razloga prekine i umjesto njega se pojave neke neintendirane i prijeteće posljedice, rizik i sigurnost postaju tema dana — objekti i procesi koji dotad nisu pobuđivali osobitu pozornost javnosti nameću se kao »društveni problem«. Kako tek rijetki od nas imaju dovoljan uvid u niz događaja koji je u pozadini takvih situacija, većinom se okrećemo masovnim medijima kako bismo dobili okvir interpretacije događaja i procjenu rizika koji on predstavlja. U tom smislu, realnost rizika za većinu je ljudi posredovana referentnim okvirima koje su stvorili drugi — stručnjaci, političari, novinari, sudionici događaja itd. (Stallings, 1990). Rizik je, dakle, proizvod kolektivne definicije u kojoj se — kroz javni diskurs i akciju — pojedini događaji interpretiraju i daje im se smisao (Hilgartner i Bosk, 1988; Gamson i Modigliani, 1989).

* Ovaj rad temelji se na sociologijskoj dionici (Poglavlje 8: »Sociološki aspekti sigurnosne kulture«, autori O. Caldaro i K. Kufrin) projekta »Procjena rizika i mogućnosti smanjenja opasnosti za ljudsko zdravlje i okoliš od energetskih i drugih kompleksnih gospodarskih sustava na području Grada Zagreba — Fazno izvješće za 1993. godinu«, APO — Agencija za posebni otpad d.o.o, Zagreb, 1993.

Uloga masovnih medija u konstituiranju rizika iz okoliša kao društvenog problema proučavana je na načine koji su uglavnom slijedili iste obrasce koji su bili korišteni u istraživanju medija i komunikacije u vezi s bilo kojim drugim problemom.

Istraživanja zastupljenosti (*media coverage studies*) nastoje odrediti učestalost kojom se pojedine teme javljaju u medijima, pri čemu se pretpostavlja da ta učestalost ukazuje na važnost koja im se pridaje (ili se, pak, pokušava proizvesti) u odnosu na druge, konkurentske teme, koje se također nastoje putem medija pozicionirati u javnosti.

Istraživanja važnosti problema (*agenda-setting studies*) uspoređuju važnost koju pojedini problemi dobijaju u masovnim medijima s jedne, te u istraživanjima javnoga mnijenja s druge strane. Na taj način želi se istražiti utjecaj masovnih medija na javno mnijenje (*agenda-setting effects*). Iako su analize ovoga tipa polučile različite – a ponekad i suprotne – rezultate, one su indicirale neke od načina na koje medijsko pokrivanje pojedinih problema utječe na prioritet koji im se daje u javnosti. Rezultati ovih studija jesu različiti modeli širenja informacija (*information diffusion models*), najčešći nedostatak kojih jest reduciranje komunikacijskog procesa na linearnu transmisiju ili difuziju informacija – od izvjesnih izvora, kroz masovne medije, do javnosti. Osnovni problem te redukcije jest to što se zanemaruje interakcijska narav socijalne konstrukcije značenja. Osim utjecaja na javno mnijenje, ove studije proučavale su utjecaj masovnih medija i na druge aktere uključene u proces odlučivanja (Hansen, 1991).

Istraživanjima medija – koja se najčešće provode metodom analize sadržaja – proučava se i vremenska dinamika praćenja pojedinih problema, mogućnost pristupa pojedinih aktera (koji žele sudjelovati u definiranju situacije) pojedinim medijima, zastupljenost tema s obzirom na udaljenost medija od mjesta događaja, utjecaj unutarnjih zakonitosti samih medija na proizvodnju vijesti itd.

U novije vrijeme, kao dominantan pristup iskristalizirao se tzv. socijalno-konstruktivistički pristup (*social-constructivist approach*) koji – oslanjajući se na simboličko-interakcionistički model – u proučavanju rizika polazi od postavke da rizik nije tek skup objektivnih uvjeta koje pojedinac može tek više ili manje adekvatno percipirati, već su rizik i sigurnost društveno konstruirane kategorije, u čijem konstituiranju sudjeluju različiti akteri koji im daju značenje. Osobita uloga u tom procesu izgradnje rizika kao važnog društvenog problema pridaje se masovnim medijima.

1.2 Primjena metode analize sadržaja u istraživanju rizika iz okoline u nas

Sociologijska istraživanja u području socijalne ekologije dosad provedena u nas jasno su ukazala na važnost masovnih medija u informiranju javnosti o ekološkim temama. Tako je, naprimjer, istraživanje provedeno u okviru Zavoda za sociologiju Filozofskog fakulteta 1988. godine pokazalo da su najvažniji izvori informiranja o ekološkoj problematici ekološke katastrofe (koje su, naravno, posredovane masovnim medijima), dnevni i drugi tisak te TV i radio, dok informiranje iz stručne literature, razgovori sa susjedima i prijateljima te znanje iz vlastita zanimanja predstavlja važan izvor informiranja za mnogo manji dio ispitanika (Cifrić, 1990; Čulig, 1992a). Vrlo slični rezultati dobiveni su i 1992. godine (Čulig, 1992b).

Usprkos nalazima ovih i drugih istraživanja, koji su jasno ukazali na važnost masovnih medija u informiranju i konstituiranju javnosti, u nas je analiza sadržaja – kao metoda praćenja i analize načina na koji masovni mediji prezentiraju teme koje se odnose na ekološku problematiku, a osobito na zaštitu okoliša i rizik iz okoline –

primjenjivana rijetko. Koliko nam je poznato, postoji tek nekoliko pokušaja takve analize.

Analiza napisa o ekološkim problemima u bivšoj Jugoslaviji – a osobito u Zagrebu – objavljenih u »Vjesniku« i »Večernjem listu« tijekom 1984. godine (Čaldarović, 1991) pokazala je da su navedeni listovi u analiziranom razdoblju najviše pisali o zagađivanju voda, potom o smeću i otpacima, o NE Krško, rijeci Savi i problemima njezinog zagađivanja, organiziranosti u području zaštite i unapređenja čovjekova okoliša, zaštiti zelenih površina, rijeci Tari, Kopačkom ritu, te o zagađenju zraka u Zagrebu. Analiza napisa upućuje autore na zaključak da se »pitanju zagađenja okoliša kao problemu šireg društvenog konteksta nije posvećivala dovoljna pažnja te da se o njima piše uglavnom 'post festum', tj. nakon nekog ekološkog incidenta što znači da nedostaje politike prevencije i planiranja« (Čaldarović, 1991:138). Ukazuje se i na problem objektivnog informiranja javnosti: »neobjektivno i jednostrano informiranje očigledno je usko povezano sa činjenicom nepostojanja 'ekološke javnosti' koja bi mogla ravnopravno sudjelovati u donošenju odluka...« (Čaldarović, 1991:139). Ekološke katastrofe te rizik iz okoline ova analiza nije posebno tematizirala.

U okviru znanstvenoistraživačkog projekta »Socijalnoekološki aspekti razvoja« Zavoda za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu kontinuirano se pratilo pisanje »Vjesnika« i »Večernjeg lista« o ekološkim i socijalnoekološkim temama u razdoblju od 1987. do 1992. godine. U okviru te analize praćene su sljedeće teme: energija, stanovništvo, hrana, biosfera, industrija i tehnologija, zagađivanje, turizam, kvaliteta življenja, uloga znanosti i ekološke katastrofe. Ovdje ćemo ukratko navesti samo osnovne nalaze analize koji se odnose na ekološke katastrofe.

Na temu »ekološke katastrofe« odnosilo se u razdoblju 1987–1990. godine 21.6% od ukupnog broja analiziranih priloga objavljenih u »Večernjem listu« (N=2123), odnosno 28.5% priloga objavljenih u »Vjesniku« (N=2312). Najveći broj priloga odnosio se na katastrofe na vodi (najčešće na moru), potom na požare, nuklearne akcidente, poplave te na potrese. S obzirom na granicu obuhvata, utvrđeno je da se 50.6% priloga odnosilo na regionalne, 42.5% na lokalne, a 7.1% na globalne nesreće i katastrofe. Autor ukazuje na vrlo mali broj priloga o industrijskim nesrećama i katastrofama, što prema njegovu mišljenju upućuje na to da naše društvo (društvo »zakašnjele modernizacije«) ne pridaje dovoljnu pozornost negativnim posljedicama zastarjelih tehnologija te da nedovoljno smiono kvalificira događaje kemijskog i drugog trovanja (Cifrić, 1992a:26–27). Slični su rezultati i za razdoblje 1991–1992: na »katastrofe i incidente« odnosilo se 25.3% priloga u »Vjesniku« (N=952) odnosno 29,2% priloga (N=1073) u »Večernjem listu« (Cifrić i Kufrin, 1993).

2. CILJEVI I METODA ISTRAŽIVANJA

Pretpostavljajući, na temelju nalaza različitih istraživanja provedenih u nas i u svijetu, da masovni mediji imaju važnu ulogu u informiranju i proizvodnji »ekološke javnosti« u najširem smislu, smatrali smo da se analizom tiska mogu dobiti relevantni uvidi u neke od načina na koji se u nas – a osobito na području Grada Zagreba – rizik iz okoline konstituira kao društveni problem te kako se promovira i oblikuje sigurnosna kultura.¹

1 Sigurnosna kultura je pojam koji je uveden u upotrebu u području nuklearne energetike (vidi: ASCOT Guidelines, Safety Culture). Ovdje taj pojam shvaćamo šire, i možemo ga – za potrebe ovoga rada – definirati kao ukupnu sposobnost društva da rizike iz okoline održava na prihvatljivoj razini, odnosno da ih reducira na poželjnu razinu.

Za analizu »Večernjeg lista« odlučili smo se iz nekoliko razloga:

a) analiza drugih, suvremenijih i vjerojatno utjecajnijih medija (radio, TV) u nas je još uvijek teško provediva; razlozi nisu samo tehničke naravi (odgovarajuća oprema), nego – prije svega – nedostupnost odgovarajućih izvora;

b) ciljevi istraživanja bili su ponajprije usmjereni na Grad Zagreb, a »Večernji list« je dnevni list koji najopsežnije prati gradske probleme;

c) »Večernji list« je najtiražniji dnevni list u Hrvatskoj, pa nije bez osnove pretpostavka da je njegov utjecaj na javno mnijenje vjerojatno širi no što je to slučaj s drugim dnevnicima u Hrvatskoj.²

Kao ciljeve analize postavili smo sljedeće:

a) utvrditi osnovne karakteristike priloga u kojima se pisalo o rizicima iz okoline (»ekološkim rizicima«), a prije svega o tehnološkim rizicima, tj. o rizicima vezanim za rad energetskih, industrijskih i drugih postrojenja;

b) utvrditi osnovne karakteristike rizičnih događaja, situacija i objekata o kojima se izvještavalo;

c) prikupiti osnovne podatke o akcidentima koji su se zbili u istraživanom razdoblju.

Istraživanje smo opsegom ograničili na dvogodišnje razdoblje (1991. i 1992. godina), pa su analizirani svi brojevi »Večernjeg lista« u razdoblju od 1. siječnja 1991. do 31. prosinca 1992. godine. Izdvojeno je ukupno 220 priloga, od čega je 105 objavljeno 1991, a 115 1992. godine.

Analiza je provedena na zagrebačkom izdanju »Večernjeg lista«. Prednost takve analize jest u već spomenutoj usmjerenosti istraživanja na Grad Zagreb. Njezin je pak nedostatak u nemogućnosti da se izbjegne izvjesna pristranost prikupljenih podataka odnosno pogled na rizik »iz perspektive Zagreba«.

Prikupljeni prilozi obrađeni su na temelju posebno priređene analitičke matrice, oblikovane u skladu s postavljenim ciljevima istraživanja.

Jedinice analize predstavljali su pojedini prilozi, a jedinice sadržaja bili su prilozi (za analizu njihovih osnovnih karakteristika) odnosno rizične i akcidentalne situacije, događaji i objekti spominjani u prilozima.

Prikupljanje podataka proveli su apsolventi sociologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, koji su prije početka rada na odgovarajući način instruirani.

3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

3.1 Osnovne karakteristike priloga

Osnovne karakteristike priloga koje su uzete u obzir u primijenjenoj analitičkoj matrici ukazuju, barem u najvažnijim crtama, na dinamiku pojavljivanja odgovarajućih priloga te na način prezentiranja pojedinih tema. Pretpostavka od koje polazimo jest da se na taj način mogu postaviti određene hipoteze o važnosti koju »Večernji list« pridaje tim prilozima odnosno o načinu na koji taj list s jedne strane oblikuje a s druge slijedi važnost tih tema kao relevantnih društvenih problema.

² Naravno, ovime ne impliciramo da je »Večernji list« novina s najvećim kredibilitetom, utjecajem i sl.

3.1.1 Zastupljenost priloga prema rubrici

Najveći broj priloga (41.8%) objavljen je van ustaljenih rubrika »Večernjeg lista«, što smo skloni hipotetički interpretirati kao svojevrsnu nepozicioniranost ove teme, kako u okviru samoga lista, gdje problemi koje smo istraživali nemaju stalnu rubriku ili mjesto unutar kojega bi se pratili na sustavniji način, tako i u okviru šire socijalne percepcije ove problematike u javnosti, koja tu temu još nije uspjela čvršće strukturirati i »pridijeliti« joj prepoznatljive aktere s jasnim interesima i odgovornostima.

Prisutnost većeg broja priloga (30%) u gradskoj rubrici razumljiva je, budući da se u tim priložima izvještava o problemima gradskoga nivoa.

Relativno malu zastupljenost priloga unutar polemičkih i izrazito autorskih rubrika smatramo potvrdom gore postavljene hipoteze o relativno slaboj pozicioniranosti ispitivane problematike u javnosti, odnosno o njezinom relativno niskom rangu na *agendi* važnih društvenih problema. Izuzetak su, naravno, akcidenti, u slučaju kojih važnost ove tematike privremeno raste, te događaji u slučaju kojih problematika rizika dobija širi društveni kontekst i uokvirenje (npr. slučaj sa zatvaranjem NE Krško, koji se kontekstualizira međudržavnim odnosima sa Slovenijom i Austrijom, ili pak slučaj s branom Peruća, širi referentni okvir kojega je agresija na Hrvatsku itd.).

Tablica 1 – Zastupljenost priloga prema rubrici

RUBRIKA	f	%
Zagreb (0–24)	66	30.0
Zemlja	5	2.3
Svijet	5	2.3
Vijesti	8	3.6
Dežurni telefon	1	.5
Crna kronika	9	4.1
Spektar	1	.5
Pogledi	1	.5
Telex	6	2.7
Otvoreni stupci	2	.9
Magazin	1	.5
Poslovni svijet	1	.5
Mozaik	3	1.4
Hrvatska	3	1.4
Rat u BiH	3	1.4
Hrvatska bojišta	11	5.0
Kiosk	1	.5
Večernjakova duplerica	1	.5
Neodređeno	92	41.8
UKUPNO	220	100.0

3.1.2 Zastupljenost priloga prema vrsti

Među analiziranim člancima najzastupljenije su (56.8%) vijesti, odnosno takvi prilozi glavna svrha kojih je da prenesu informaciju o tome da se određeni događaj zbio, pri čemu se sam događaj najčešće ne kontekstualizira i ne interpretira šire.

Priloga koji neki događaj ili problem nastoje kontekstualizirati širim referentnim okvirom, odnosno koji detaljnije razmatraju uzroke i posljedice nekog događaja ili problema, koji razrađuju različite opcije te pokazuju i/ili ocjenjuju ulogu pojedinih aktera zastupljeni su u znatno manjem broju priloga, a njihov je najčešći oblik osvrt ili autorski članak.

Jedini serijal koji je »Večernji list« u istraživanom razdoblju posvetio problematici »ekoloških rizika« (a koji je tiskan na srednjoj stranici, u okviru »Večernjakove duplerice«) odnosio se na boravak članova Greenpeaca u Hrvatskoj.

U intervjuima najčešće se pojavljuju znanstvenici odnosno stručnjaci, djelatnici javnih poduzeća te predstavnici državnih ustanova. Treba primjetiti da među intervjuiranim osobama ne nalazimo predstavnike različitih ekoloških organizacija i pokreta, što bi moglo ukazivati na činjenicu da se te organizacije nisu uspjele dokazati kao relevantan činitelj koji bi nudio alternativna rješenja, ukazivao na probleme ili vršio pritisak na nadležne službe i ustanove, odnosno koji bi zbog nekih drugih razloga bio osobito zanimljiv javnosti (čitateljstvu) ili pak imao poseban kredibilitet.

Tablica 2 – Zastupljenost priloga prema vrsti

VRSTA PRILOGA	f	%
vijest	125	56.8
reportaža	19	8.6
osvrt, autorski članak	59	26.8
feljton (serijal)	1	.5
intervju	11	5.0
polemika, pisma čitalaca	5	2.3
UKUPNO	220	100.0

3.1.3 Zastupljenost priloga prema autoru

Problematika rizika po svojoj je prirodi takva da pojedini događaji u pravilu dobivaju različite – pa i suprotne – komentare i značenja, ovisno o tome tko ih interpretira i kakvi su mu interesi. To je, također, problematika u vezi koje često dolazi do odsutnosti ili nepotpunosti informacija, pa i do dezinformacija. U tom je kontekstu zanimljiv nalaz da se državne ustanove – koje bi, kao pretpostavljeni zagovornik i branitelj općeg interesa, trebale pojašnjavati, dodatno informirati, razotkrivati dezinformacije te inicirati raspravu o pojedinim temama – samo jednom pojavljuju kao neposredan »autor« priloga (»Hrvatska vodoprivreda« u vezi zagađivanja rijeke Cetine). Zaključak koji bi sugerirao da te ustanove ovu svoju zadaću ispunjavaju rijetko bio bi ipak preuranjen i ne bi ga se moglo potkrijepiti podacima. Moguće je da se utjecaj tih ustanova i informacije koje one odašilju šire manje eksplicitnim kanalima – od prosljeđivanja odgovarajućih vijesti novinskim agencijama i konferencija za tisak pa do različitih oblika »curenja« više ili manje povjerljivih informacija. Kako bilo, skloni

smo mišljenju da podatak ukazuje na to da ustanove zadatak kojih je briga o rizičnim situacijama i objektima ne koriste priliku da se u javnosti pozicioniraju na takav način koji bi jasnije odredio njihovu ulogu i kojim bi u većoj mjeri mogli zadobiti povjerenje javnosti.

Tablica 3 – Zastupljenost priloga prema autoru

AUTOR PRILOGA	f	%
anoniman (redakcijski članak)	11	5.0
čitalac	8	3.6
novinar	178	80.9
domaća agencija	16	7.3
strana agencija	6	2.7
priopćenja državnih ustanova	1	.5
UKUPNO	220	100.0

3.1.4 Zastupljenost priloga prema istaknutosti naslova

Istaknutost naslova jedan je od pokazatelja važnosti koju sam list pridaje pojedinom prilogu odnosno informaciji koju on donosi. U ovom istraživanju taj je element ispitivan tek na elementarnoj razini. Raspodjela frekvencija pokazuju blagu nagnutost prema manjim naslovima. Tek u jednoj četvrtini slučajeva prilogu se daje dodatni značaj tako što se ističe naslovom većim od naslova ostalih priloga na istoj i/ili susjednoj stranici.

Tablica 4 – Zastupljenost priloga prema istaknutosti naslova

VELIČINA NASLOVA	f	%
manji od ostalih	96	43.6
jednak ostalima	69	31.4
veći od ostalih	55	25.0
UKUPNO	220	100.0

3.1.5 Zastupljenost priloga prema smještaju

U slučaju većine listova, pa tako i »Večernjeg lista«, najprije se pogledaju prva i posljednja stranica, pa su i prilozi objavljeni na njima najuočljiviji. Specifičnost »Večernjeg lista« jest srednja stranica, na kojoj se pojedini problemi šire prezentiraju i obično opremaju fotografijama ili drugim grafičkim elementima. Smještaj priloga na ove tri stranice stoga možemo uzeti kao dodatni indikator važnosti koja se od strane uredništva pridaje pojedinim priložima.

Teme rizika zadobile su takav, dodatni, značaj u tek nešto više od 5% priloga.

Među priložima objavljenim na zadnjoj strani najbrojniji su oni (4 priloga) koji se odnose na NE Krško i mogućnost njezine dekomisije. Nuklearna energija problematizira se na zadnjoj strani još jednom, i to u vezi potencijalne lokacije za odlagalište NS RAO u Halozu te protesta lokalnog stanovništva. U dva slučaja piše se o ratom

induciranim hazardima, a u samo jednom slučaju riječ je o »klasičnom« ekološkom hazardu – zagađivanju naftom uslijed nesreće autocisterne.

Na srednjoj stranici u dva se navrata pisalo o summitu u Rio de Janeiru, a po jednom o NE Krško te o već spomenutom boravku Greenpeaca u Hrvatskoj.

Tablica 5 – Zastupljenost priloga prema smještaju

SMJEŠTAJ PRILOGA	f	%
zadnja stranica	8	3.6
srednja stranica	4	1.8
ostale stranice	208	94.5
UKUPNO	220	100.0

3.1.6 Zastupljenost priloga prema veličini

Naredni indikator važnosti koja se pridaje pojedinom članku jest njegova veličina. Osim na važnost priloga, veličina posredno ukazuje i na stupanj njegove analitičnosti odnosno mogućnosti da se događaj prezentira više ili manje sustavno i da ga se osvijetli s različitih strana.

Oko 60% priloga veličine je do 150cm², što je uglavnom jedva dostatno da se daju svi elementi koji se traže od potpune i kvalitetne vijesti, dok se o analitičkim ambicijama takvih priloga teško može govoriti.

Među najvećim prilozima (većim od 500 cm²) najzastupljeniji su oni u kojima se pisalo o različitim hazardima uzrokovanim ratnim zbivanjima.

Tablica 6 – Zastupljenost priloga prema veličini

VELIČINA U cm ²	f	%
do 50 cm ²	41	18.6
51–100 cm ²	56	25.5
101–150 cm ²	36	16.4
151–200 cm ²	21	9.5
201–250 cm ²	16	7.3
251–300 cm ²	11	5.0
301–350 cm ²	7	3.2
351–400 cm ²	7	3.2
401–450 cm ²	7	3.2
451–500 cm ²	2	.9
501 i više cm ²	16	7.3
UKUPNO	220	100.0

3.1.7 Zastupljenost priloga prema najavi na naslovnoj strani

Najava priloga na naslovnoj strani najbolji je indikator važnosti priloga odnosno značaja koji se pridaje događaju o kojem se u prilogu izvještava. Činjenica da se na

naslovnu stranicu »probilo« manje od 7% priloga ukazuje na relativno nisku pozicioniranost ispitivane problematike u odnosu na ostale događaje i teme, odnosno na relativno nizak medijski potencijal koji rizične situacije, događaji i objekti imaju u odnosu na druge društvene probleme.

Među priložima koji su najavljeni na naslovnoj strani najveći je udio onih koji su problematizirali različite posljedice rata (razaranje rafinerije nafte u Sisku i posljedica zagađenja naftom, opasne supstance otkrivene u kasarnama itd.).

Tablica 7 – Zastupljenost priloga prema najavi na naslovnoj strani

NAJAVA NA NASLOVNOJ STRANI	f	%
nenajavljeni prilozi	205	93.2
najavljeni prilozi	15	6.8
UKUPNO	220	100.0

3.1.8 Zastupljenost priloga prema postojanju grafičkih elemenata

Grafički elementi u dnevnim listovima imaju – osim što i sami služe kao prijenosnik informacije – u osnovi dvije uloge, koje nije uvijek jednostavno razlučiti. S jedne strane, njihova je svrha emotivno senzibiliziranje čitatelja, za što se obično koriste fotografije. S druge strane, oni mogu poslužiti boljoj, strukturiranijoj itd. prezentaciji problema, čime različitim segmentima čitateljstva omogućuju jasniji uvid u problem. U tu se svrhu najčešće rabe sheme, tablice, grafikoni, karte i sl.

Grafički elementi pojavljuju se u nešto manje od četvrtine priloga. Uglavnom je riječ o fotografijama; uz dva priloga pojavljuju se grafikoni (u oba slučaja piše se o NE Krško) i karte, a po jednom susrećemo karikaturu (»slučaj Mraclin«). Prilozi ilustrirani fotografijama najčešće se bave ekološkim posljedicama rata protiv Hrvatske, potom po brojnosti dolaze oni u kojima se piše o problemima oko odlaganja gradskog otpada (Mraclin) te o različitim slučajevima zagađivanja.

Tablica 8 – Zastupljenost priloga prema postojanju grafičkih elemenata

GRAFIČKA OPREMA PRILOGA	f	%
bez grafičkih elemenata	169	76.8
s grafičkim elementima	51	23.2
UKUPNO	220	100.0

3.2 Osnovne karakteristike rizičnih događaja, situacija i objekata

3.2.1 Zastupljenost priloga prema karakteru događaja, situacije ili objekta

Prikupljene priloge nastojali smo klasificirati u nekoliko skupina, ovisno o tome je li riječ o akcidentu ili tek o potencijalnoj, manje ili više izraženoj opasnosti. Akcidentalne i blizu-akcidentalne situacije relativno je lako odrediti, pa je granica između tih i ostalih kategorija događaja uglavnom jasna. Potencijalno opasnim događajima, situacijama i objektima smatrali smo one kod kojih štetan utjecaj na zdravlje ljudi i na okoliš još nije nastupio, ali karakteristike kojih su takve da je opasnost od njih realna te se njihov štetan utjecaj – ako se ne poduzmu mjere koje će opasnost otkloniti – može očekivati u bližoj ili daljoj budućnosti. Kao stalna opasnost označeni su oni događaji,

situacije i objekti kod kojih je s više ili manje izvjesnosti i preciznosti utvrđeno štetno djelovanje, ali je ono takvog (manjeg) intenziteta da ih razlikuje od akcidentalnih i blizu-akcidentalnih situacija.

U posebnu kategoriju uvršteni su oni događaji, situacije i objekti opasnost od kojih se eksplicitno poriče ili pak nije utvrđena s onom izvjesnošću da bismo ih mogli svrstati u neku od ostalih kategorija. Od 23 priloga koji su svrstani u tu kategoriju, velika većina njih (17) odnosi se na NE Krško. U tim se prilogima najčešće eksplicitno negira opasnost od toga postrojenja, odnosno javnost se uvjerava u njegov siguran rad. Ovo nastojanje oko prezentiranja NE Krško kao pouzdanog, neopasnog i potrebnog postrojenja treba očitavati imajući na umu dovođenje sigurnosti elektrane u pitanje i pokretanje pitanja o mogućnosti njezinog zatvaranja od strane različitih austrijskih, talijanskih i slovenskih aktera.

Tablica 9 – Zastupljenost priloga prema karakteru događaja, situacija i objekta

DOGAĐAJ/SITUACIJA/OBJEKT	f	%
akcident	57	25.9
blizu-akcidentna situacija	28	12.7
potencijalna opasnost	46	20.9
stalna opasnost	65	29.5
nema opasnosti...	24	10.9
UKUPNO	220	100.0

3.2.2 Uzroci nesreće (izvori opasnosti)

Kao uzrok nesreće ili izvor opasnosti najčešće se navode ratna djelovanja na području Hrvatske. U tom kontekstu najviše se pisalo o razaranju rafinerije nafte u Sisku i posljedičnom zagađivanju naftom i drugim opasnim tvarima, te o otkrivanju različitih opasnih tvari u kasarnama i skladištima JNA.

Podjednak broj priloga (oko 20%) ukazuje na opasnosti koje proizlaze iz tehnoloških nedostataka objekata i postrojenja te na opasnosti od neodgovarajućeg zbrinjavanja komunalnog otpada. Ovu posljednju kategoriju prije bismo mogli svrstati u kategoriju socijalno induciranih nego u onu tehnoloških rizika, budući da problem komunalnog otpada u Gradu Zagrebu – što i analizirani prilozi posve jasno pokazuju i sugeriraju – ne leži u tehnološkom rješenju zbrinjavanja otpada nego u odbijanju pojedinih lokalnih zajednica da takav objekt prihvate na svojem području (Šućur, 1992). O takvom odbijanju pisalo se i u vezi s odlagalištima radioaktivnog otpada (protesti lokalnog stanovništva na području Haloza, Nove Gradiške, Požege i Žumberka zbog potencijalnih ili »navodno potencijalnih« lokacija odlagališta RAO na tim područjima).

Zanimljiv je nalaz da se u gotovo 10% priloga uzrok nesreće ili izvor opasnosti ne uspijeva odrediti, i to ne samo u pojedinom prilogu nego i u kasnijim prilogima u kojima se piše o istom problemu. Štoviše, o pojedinim rizičnim situacijama u kojima izvor opasnosti nije određen u prvom prilogu koji o njima izvještava kasnije se više ne piše, pa informacija ostaje nepotpuna.

Tablica 10 – Uzroci nesreće (izvori opasnosti)

UZROK NESREĆE/IZVOR OPASNOSTI	f	%
»ljudski faktor«	29	13.2
tehnoški nedostaci objekata i postrojenja	43	19.5
vanjski događaji	3	1.4
rat, diverzije	75	34.1
neodgovarajuće zbrinjavanje komunalnog otpada	43	19.5
neodgovarajuće zbrinjavanje radioaktivnog otpada	5	2.3
nije poznato...	20	9.1
ostalo	18	8.2
UKUPNO	236	

3.2.3 Zastupljenost priloga prema tematskom području

S obzirom na tematsko područje najučestaliji su prilozi o energetici, a potom oni o posljedicama rata, zbrinjavanju komunalnog otpada te o industrijskim postrojenjima.

Tablica 11 – Zastupljenost priloga prema tematskom području

TEMATSKO PODRUČJE	f	%
industrija	51	23.2
energetika	77	35.0
zbrinjavanje komunalnog otpada	56	25.5
zbrinjavanje radioaktivnog otpada	14	6.4
promet	21	9.5
posljedice rata	63	28.6
ostalo	5	2.3
UKUPNO	288	

3.2.4 Zastupljenost priloga prema prostornom određenju problema

S obzirom na prostor za koji se vezuje pojedini problem, pri čemu se uglavnom ima u vidu obuhvat mogućih posljedica (zona ugroženosti), najbrojniji su prilozi lokalnog/gradskog, potom oni regionalnog te napokon državnog značaja.

Među priložima koji se odnose na probleme lokalnog/gradskog nivoa najviše je onih (više od 2/3 – 78) koji se odnose na Grad Zagreb i njegovu širu okolicu. Ovakav nalaz razumljiv je iz barem dva razloga: (1) analizirano je zagrebačko izdanje »Večernjeg lista«, pa je usmjerenost na probleme toga grada očekivana; analiza regionalnih izdanja »Večernjeg lista« vjerojatno bi pokazala drugačiju sliku; (2) na zagrebačkom području najveća je koncentracija industrijskih postrojenja, pa su brojnije i opasnosti a rizik je viši no u drugim gradovima. Od ostalih gradova češće se spominje samo još Sisak – u vezi s razaranjem rafinerije nafte – dok se ostali gradovi pojavljuju tek marginalno (Bakar, Petrinja, Križevci, Pula, Ivanec, Labin...).

Od problema regionalnog značaja – ovdje su izuzeti problemi zagrebačke regije, koji su svrstani u kategoriju »Grad Zagreb« – najzastupljeniji su oni koji se odnose na sinjsku regiju (nešto manje od 30 priloga). U tim se člancima pisalo o opasnostima od razaranja brane Peruča te o zagađenju rijeke Cetine uljima od strane JA. Područja Kvarnera, Slavonije, Žumberka, Posavine itd. pojavljuju se u prilogima u mnogo manjem broju (do 5 priloga).

Problemi međunarodnog značaja najčešće su generirani raspravama oko sigurnosti i nastavaka rada NE Krško. U tom se kontekstu, osim Slovenije, spominju Austrija i Italija, ali i Francuska i Njemačka.

Tablica 12 – Zastupljenost priloga prema prostornom određenju problema

PODRUČJE	f	%
grad/mjesto	114	51.8
regija	36	16.4
Hrvatska	25	11.4
inozemstvo	39	17.7
neodređeno, ostalo	6	2.7
UKUPNO	220	100.0

3.2.5 Objekti rizika

U gotovo 40% članaka ne spominju se konkretni objekti rizika, odnosno o mogućim se posljedicama piše relativno apstraktno.³ Skloni smo pretpostavci da takav nalaz upućuje na nedostatak informacija koje bi novinarima omogućavale da priloge strukturiraju analitički kvalitetnije.

Među napisima koji opasnost konkretiziraju najbrojniji su oni u kojima se problematizira zagađivanje voda, potom oni koje se odnose na opasnosti za život i zdravlje ljudi te općenito na zagađivanje okoliša/prirode, dok manji broj članaka ukazuje na postojeća ili moguća zagađenja zraka i tla.

Tablica 13 – Objekti rizika

OBJEKTI RIZIKA	f	%
voda	72	32.7
zrak	26	11.8
tlo	21	9.5
okoliš/priroda općenito	44	20.0
život i zdravlje ljudi	52	23.6
nepoznato...	85	38.6
UKUPNO	300	

³ Ipak treba podsjetiti da se u određenom broju priloga *negira* postojanje opasnosti, pa je broj takvih, »apstraktnih«, priloga stvarno manji.

3.2.6 Zastupljenost priloga prema razini problema

U nešto više od 4/5 priloga piše se o konkretnom izvoru opasnosti odnosno o posljedicama koje je takav izvor proizveo. Takav odnos može se smatrati povoljnim, jer konkretno pisanje o pojedinim problemima može u većoj mjeri stvoriti potrebnu »klimu«, odnosno proizvesti pritisak javnoga mnijenja da se ti problemi rješavaju. Istovremeno, međutim, stoji i činjenica da se o događajima piše uglavnom *post festum*, a manje preventivno, te da je utoliko eventualno stvaranje »raspoloženja javnosti« ili »pritiska« u stvari zakašnjelo.

Tablica 14 – Zastupljenost priloga prema razini problema

RAZINA PROBLEMA	f	%
konkretna slučaj...	179	81.4
općenito	41	18.6
UKUPNO	220	100.0

3.2.7 Stvarne ili potencijalne posljedice

S obzirom na stvarne posljedice događaja koji su se zbili odnosno s obzirom na moguće posljedice događaja koji bi mogli nastupiti, daleko je najčešća ona kategorija članka koja jednostavno propušta konkretizirati posljedice. Iako većina priloga ne izvještava o konkretnim akcidentima, već govori o potencijalnim opasnostima (pa moguće posljedice nije uvijek jednostavno eksplicirati), vjerujemo da takav način pisanja bitno umanjuje efekt priloga na javno mnijenje. Razlozi takvog pisanja vjerojatno su različiti: od već spomenutog nedostatka informacija, pogotovo od strane nadležnih službi i ustanova koje – barem kroz ispitivani list – relativno rijetko unaprijed ukazuju na moguće tipove rizičnih situacija i izvore rizika, pa do dvojbene znanja, informiranosti i obučenosti samih novinara koji prate problematiku ekoloških i tehnoloških rizika.

Tablica 15 – Stvarne ili potencijalne posljedice

POSljedICE	f	%
materijalna šteta	27	12.3
zagađenje okoliša	78	35.5
ljudske žrtve	35	15.9
napoznato	113	51.4
UKUPNO	253	

3.3 Osnovne karakteristike akcidenata

U analizi onih priloga koji su problematizirali stvarne – veće ili manje – akcidente koji su se zbili u promatranom razdoblju primijenjen je dodatni set analitičkih kategorija kojima se željelo utvrditi načine na koje su se akcidenti manifestirali, ima li žrtava i kolika je ozbiljnost njihovih ozljeda, koja je zona ugroženosti te koja je predviđena trajnost posljedica akcidenta.

Akcidentnih događaja o kojima se tijekom 1991. i 1992. godine pisalo u »Večernjem listu« bilo je – iako broj od ukupno 57 priloga koje smo svrstali u kategoriju »akcidenti« na prvi pogled sugerira drugačije – tek nekoliko.

Najveći broj priloga o akcidentima odnosio se na različite posljedice ratnih zbivanja u Hrvatskoj. Tako se u ukupno 13 priloga pisalo o razaranju sisačke rafinerije i zagađenjima koja su uslijed toga nastupila. Sljedeća tema po pokrivenosti (10 priloga) bilo je zagađenje rijeke Cetine mineralnim uljima iz HE Peruča, do kojega je došlo djelovanjem neprijateljske vojske. U pet navrata pisalo se o razaranju rafinerija nafte u Bosanskom Brodu. Različite otrovne tvari koje je JNA ostavila u svojim skladištima i kasarnama bile su tema 8 napisa, a o različitim ekološkim posljedicama rata na okoliš u Hrvatskoj (»ekocid«) pisalo se u tri priloga.

Od ekoloških akcidenata i drugih hazarda koji nisu inducirani ratom najviše se pisalo (4 priloga) o zagađenju mora naftom u omišaljskom zaljevu, do kojega je došlo ispuštanjem nafte (»veća količina nafte«) iz iranskog tankera »Bisotoon«.

U četiri priloga date su informacije o prometnim nesrećama u kojima je iz auto–cisterni istekla veća količina nafte i naftnih derivata.

U dva priloga pisano je o pomoru riba u jankomirskom jezeru uslijed pregradnje korita Dubrave.

Po jedan prilog izvještavao je o sljedećim događajima: kvar u zagrebačkoj toplani; istjecanje 30.000 litara nafte iz naftovoda blizu Dugog sela; navodno skladištenje RAO porijeklom iz bivšeg SSSR–a posredovanjem JNA (u jesen 1979. godine) u blizini Dvora na Uni; pomor riba u samoborskom potoku Gradni uzrokovan klorom; zagađenje Kupe PCB–om iz Slovenije; istovar »Plivinog« otpada iz proizvodnje antibiotika na Millerov brijeg (Zagreb); podsjećanje na Černobil; spor oko potonuća tankera »Brigita Montanari«.

3.3.1 Oblici manifestacije akcidenata

S obzirom na događaje o kojima se u priložima izvještavalo razumljiv je podatak da su se akcidenti u većini slučajeva manifestirali u obliku nekontroliranog oslobađanja opasnih tvari – najčešće nafte i njezinih derivata te mineralnih ulja – uzrokovanog ratnim razaranjima različitih postrojenja.

Tablica 16 – Akcidenti: oblici manifestacije

OBLCI MANIFESTACIJE	f	%
požar	23	40.4
eksplozija	13	22.8
oslobađanje opasnih tvari	46	80.7
UKUPNO	82	

3.3.2 Žrtve akcidenata

Sudeći prema analiziranim priložima, u Hrvatskoj se u promatranom razoblju nije dogodio niti jedan akcident s ozbiljnijim (registriranim) neposrednim posljedicama po živote i zdravlje ljudi: o poginulima i teže ranjenima ne izvještava se, a tek je u 4 priloga kao posljedica akcidenta zabilježeno lakše ranjavanje (riječ je o priložima koji

se odnose na sisačku rafineriju te na trovanje na plantaži poljoprivrednog dobra u Velikoj Gorici, za koje se pretpostavljalo da je uzrokovano bojnim otrovima).

S druge pak strane, samo u deset priloga eksplicitno se navodi da nema žrtava, a velika većina priloga (njih oko 2/3) broj žrtava ne spominje, ostavljajući tako čitatelje u dvojbi što se tiče ozbiljnosti akcidenta.

Tablica 17 – Akcidenti: žrtve

ŽRTVE	f	%
ima lakše ranjenih	4	7.0
nema žrtava	10	17.5
nepoznato...	43	75.4
UKUPNO	57	100.0

3.3.3 Zona ugroženosti

Nešto više od trećine akcidenata bilo takve je naravi da su se njihove posljedice mogu očekivati na području čitave regije. Otprilike petina akcidenata po svojim je posljedicama ograničena na područje objekta ili postrojenja na kojem su se dogodili odnosno na područje njegove bliže okolice. Akcidenata doseg kojih je gradska četvrt, šire područje grada odnosno područje čitave države dogodio se podjednak broj – otprilike po 10%.

Značajan je i broj priloga (14%) koji zonu ugroženosti ne određuju, odnosno takvih akcidenata posljedice kojih nije moguće odmah procijeniti.

Opasnost na području regije pripisuje se zagađenju rijeke Cetine, razaranju sisačke rafinerije te navodonom RAO iz SSSR-a odloženom u blizini Dvora na Uni.

Opasnost na čitavom državnom teritoriju implicira se u člancima koji ukazuju na ratni ekocid učinjen u Hrvatskoj, te u napisu koji podsjeća na černobilsku katastrofu.

Razmjeri opasnosti ne navode se u slučaju nesreća auto–cisterni te u dijelu napisa u kojima se izvještava o razaranjima bosanskobrodske rafinerije.

Tablica 18 – Akcidenti: zona ugroženosti

ZONA UGROŽENOSTI	f	%
postrojenje i okolica	13	22.8
gradska četvrt	5	8.8
šire područje grada	6	10.5
regija	20	35.1
čitava država i šire	5	8.8
nepoznato	8	14.0
UKUPNO	57	100.0

3.3.4 Trajnost posljedica

Iznenaduje podatak da se u analiziranim priložima u gotovo 95% slučajeva ne ukazuje na trajanje posljedica akcidenta. Ako je to razumljivo kod onih napisa koji govore o ratnim razaranjima na okupiranim teritorijima Hrvatske (na kojima nije moguće

ostvariti uvid u stvarne razmjere pojedinih akcidenata), u ostalim priložima mogla se očekivati makar gruba aproksimacija. Činjenica da je i ona izostala ukazuje, prema našem mišljenju, na nedovoljnu zainteresiranost pojedinih ustanova koje bi takve informacije trebale davati (što je tim nerazumljivije ako se uzme u obzir očigledan političko-propagandni potencijal takvih informacija), ali i na nemotiviranost novinara da pojedinu temu slijede do kraja, odnosno da izvještaje o akcidentnim događajima dopunjuju novim informacijama.

Jedini događaji u kojima je procjena posljedica data jesu kvar u zagrebačkoj toplani (trenutne posljedice) te zagađivanje PCB-om od strane »Iskre« kao posljedica ratnih razaranja.

Tablica 19 – Akcidenti: trajnost posljedica

TRAJNOST POSLJEDICA	f	%
trenutna	1	1.8
više od godine dana	2	3.5
napoznato, nema...	54	94.7
UKUPNO	57	100.0

3.3.5 Tko su krivci?

Uzimajući u obzir da se u priložima koji su izvještavali o akcidentima u većini slučajeva radilo o događajima induciranim ratnim djelovanjem, razumljivo je da se kao krivac za accidente najčešće navodi neprijateljska vojska. Sama formulacija je najčešće upravo tako anonimna (»neprijatelj«, »JA«, »JNA«, »četnici« i sl.). Imena zapovjednika ne navode se, a tek posve rijetko specificira se odgovornost konkretne vojne formacije.

Kod onih akcidenata koji nisu prouzročeni ratnim djelovanjem izvjestitelji u pravilu uspijevaju konkretizirati odgovornost za akcident, bilo da se radi o pojedincima (što je češći slučaj; npr. vozači cisterni, konkretni radnici) ili o industrijskim poduzećima (»Iskra«, »Hidroelektra«, »Pliva«).

Kvar na postrojenju navodi se kao »krivac« tek u jednom slučaju (kvar na sistemu zaštite od zagađenja u zagrebačkoj toplani).

4. ZAKLJUČAK

Na temelju iznesenih rezultata istraživanja mogu se postaviti sljedeći zaključci:

1. Ukupan broj priloga koji su u analiziranom razdoblju problematizirali istraživaču problematiku ne čini se sam po sebi nepovoljnim: ukupno je objavljeno 220 priloga, što znači da je – prosječno – po jedan prilog objavljen svakog trećeg dana. Ovakav nalaz sugerirao bi da se problematika rizika pozicionirala u okviru analiziranog medija kao jedan od važnijih društvenih problema te da se o njoj kontinuirano izvještava. Mišljenja smo da ovakav, povoljan, zaključak ipak ne odgovara stvarnom stanju.

2. Analiza osnovnih karakteristika objavljenih priloga ukazuje na to da ova tema u analiziranom listu nije čvršće strukturirana kao značajan i zaseban problemski sklop niti je povezana sa širim društvenim kontekstom. Na to upućuje nekoliko pokazatelja: (a) prilozi najčešće imaju oblik vijesti, dok je priloga koji temi pristupaju analitički manje; (b) riječ je uglavnom o kraćim priložima, opseg kojih je jedva dovoljan za

potpunu vijest o nekom događaju; (c) prilozi se rijetko pozicioniraju na osobito atraktivna mjesta u listu; (d) prilozi se rijetko najavljuju na naslovnoj stranici; (e) njihovi su naslovi najčešće manji od naslova ostalih priloga na istoj i/ili susjednoj strani; (f) rijetko se koristi takva grafička oprema priloga koja bi doprinosila njegovoj analitičnosti i približavanju problematike različitim profilima čitatelja.

3. Analiza osnovnih karakteristika događaja, situacija i objekata o kojima se u prilogima pisalo pokazuje da se velik broj priloga vezuje uz različite accidente, blizu-akcidentalne situacije te druge (npr. socijalno konfliktne, kao u slučaju odlaganja komunalnog otpada u Zagrebu) događaje koji imaju osobitu važnost i medijsku atraktivnost. Takvih priloga koji bi se bavili medijski zasad manje atraktivnim – ali s aspekta promoviranja i razvijanja sigurnosne kulture te stvaranja kompetentne javnosti možda čak i važnijim – temama ima manje (npr. prilozi o novim tehnologijskim rješenjima koja smanjuju opasnost za okolinu, o različitim razvojnim opcijama i dilemama, edukativni članci o opasnim tvarima u domaćinstvima i na drugim mjestima na kojima se s njima svakodnevno susrećemo, prilozi kojima se vrši pritisak na zagađivače i različite ustanove briga kojih je upravljanje rizicima, odgovarajući intervjui itd.). Razlog takve strukture priloga nije međutim tek preferencija lista ili pojedinih novinara, već prije svega odsutnost odgovarajućeg – medijski agresivnog – promotora koji bi medijsko raspravljanje problematike rizika i sigurnosne kulture poticao odgovarajućim informacijama, akcijama te na druge efikasne načine.

4. Prilozi objavljeni u analiziranom razdoblju uglavnom su se odnosili na opasnosti za okolinu i ljude koje su nastupile uslijed ratnih razaranja u Republici Hrvatskoj. Važnost izveštavanja o ratnim događajima posve je razumljiva, ali ostaje činjenica da se o »redovnim« rizicima pisalo manje i da su mnoge »crne točke« koje na području Hrvatske postoje s obzirom na rizike od industrijskih, energetske i drugih postrojenja ostale neproblematizirane, pa i nespomenute.

5. Analizirani list se u najvećem broju priloga usmjeravao na područje Zagreba i problema koje u njemu postoje. O problemima drugih sredina, kao i o onima od općeg, državnog, značaja pisalo se manje, pa se efekt »Večernjeg lista« na promicanje i oblikovanje sigurnosne kulture može očekivati uglavnom s obzirom na lokalne opasnosti i rizike.

6. Informacije koje donose analizirani članci nisu uvijek potpune, bilo da je riječ o izostajanju podataka o objektima rizika i zoni ugroženosti ili pak o intenzitetu i trajnosti posljedica za okoliš te za sigurnost i zdravlje ljudi. Primjećena je nedovoljna istrajnost i sustavnost u praćenju pojedinih događaja, odnosno izostanak prakse da se raniji prilozi dopunjuju novim informacijama o istom događaju (osobito kad je riječ o događajima koji su sami po sebi medijski manje atraktivni).

7. Prevladava »post festum« pisanje o problemima rizika. Takvih priloga koji bi poticali na raspravljanje o različitim izvorima rizika, ukazivali na alternative i animiranjem javnoga mnijenja vršili pritisak na aktere koji upravljaju rizikom ima malo.

8. Uobičajena predodžba o sredstvima javnoga priopćavanja kao krivcima »nakazne percepcije rizika u građana« (Kurelec, 1993) pokazuje se – barem što se tiče dosega ove analize – kao predrasuda koja se temelji na olakom prenošenju uloge koju mediji imaju u drugim sredinama na naše prilike. Iako medijski tretman rizika ne možemo ocijeniti osobito povoljnim s aspekta informiranja javnosti i razvijanja sigurnosne kulture, razloge »neracionalne« percepcije i prosudbe rizika od strane javnosti treba ipak potražiti drugdje.

LITERATURA:

- ASCOT Guidelines. Guidelines for Organizational Self-Assessment of Safety Culture and for Reviews by the Assessment of Safety Culture in Organizations Team.
- Cifrić, I. (1990). Ekološka adaptacija i socijalna pobuna. Zagreb: Radničke novine.
- Cifrić, I. (1992a). Ekološke i socijalnoekološke teme i sadržaji u dnevnoj štampi. Zagreb: Zavod za sociologiju Filozofskog fakulteta.
- Cifrić, I. (1992b). Socijalnoekološke teme i sadržaji u »Vjesniku« i »Večernjem listu« od 1987. do 1990. *Socijalna ekologija*, 1(3):321–334.
- Cifrić, I. i Kufrin, K. (1993). Socijalnoekološke teme i sadržaji u »Vjesniku« i »Večernjem listu« 1991. i 1992. godine. U: Vidaković, J. (ur.), *Novinarstvo i novi svjetovi komuniciranja* (str. 51–62). Osijek: Medijski centar »Glas Slavonije« d.d. Osijek i »Nonacom« Zagreb.
- Čaldarović, O. (1991). *Energija i društvo – sociologijske rasprave o upotrebi energije u društvu*. Zagreb: Zavod za istraživanje i razvoj sigurnosti.
- Čulig, Benjamin (1992a). Ekološke orijentacije i informiranost o ekološkoj problematici. *Socijalna ekologija*, 1(1):37–50.
- Čulig, Benjamin (1992b). Tko komu i zašto vjeruje u ekologiji – analiza izvora i subjekata informiranja. *Socijalna ekologija*, 1(4):447–458.
- Gamson, W. A. i Modigliani, A. (1989). Media Discourse and Public Opinion on Nuclear Power: A Constructionist Approach. *American Journal of Sociology*, 95(1):1–37.
- Grupa autora (1993). Procjena rizika i mogućnosti smanjenja opasnosti za ljudsko zdravlje i okoliš od energetske i drugih kompleksnih gospodarskih sustava na području Grada Zagreba – Fazno izvješće za 1993. godinu. Zagreb: APO – Agencija za posebni otpad d.o.o.
- Hansen, A. (1991). The media and the social construction of the environment. *Media, Culture and Society*, Vol.13:443–458.
- Hilgartner, Stephen i Bosk, Charles L. (1988). The Rise and Fall of Social Problems: A Public Arenas Model. *American Journal of Sociology*, 94(1):53–80.
- Kurelec, B. (1993). Ekološki rizik, mediji i javno mnijenje. *Socijalna ekologija*, 2(3):481–489.
- Safety culture. A Report by the International Nuclear Safety Advisory Group (Safety Series Np. 75–INSAG–4)**. Vienna: International Atomic Energy Agency, 1991.
- Stallings, Robert A. (1990). Media Discourse and the Social Construction of Risk. *Social Problems*, 37(1):80–95.
- Šućur, Z. (1992). Komunalni otpad i socijalni konflikt – analiza jednog slučaja. *Socijalna ekologija*, 1(4):555–571.
- Weber, Ph. R. (1990). *Basic Content Analysis*. Newbury Park–London–New Delhi: Sage Publications.

RISKS AND MASS-MEDIA
Content Analysis of "Večernji list" in 1991 and 1992

Krešimir Kufrin
Faculty of Philosophy, Zagreb

Summary

The article presents the results of the content analysis of articles on environmental risks (especially technological ones) published in "Večernji list" (one of the biggest daily newspapers in Croatia) in 1991 and 1992.

Altogether 220 articles were analyzed regarding their formal characteristics and the manner of presentation (article type, column, author, article size and position, headline size, etc.) as well as regarding their contents (character of the reported event, hazard sources, accident characteristics, accident manifestations, objects of risks, risk zones, consequences, etc.).

The results of the analysis indicate that the technological risks are not positioned high on the social problems agenda. Articles covering the topics are mostly short news that do not approach the topics analytically. Coverage focused mostly on social conflict and media-attractive events, while there are much less articles on media less attractive topics — though some of the "less attractive" topics could even be more significant for the promotion and development of the safety culture as well as for the formation of competent public, than the others.

Key words: accidents, content analysis, hazards, media, risk, safety culture, technological risks, "Večernji list"

RISIKO UND MASSEN MEDIEN
Analyse des Inhaltes von "Večernji list" im Zeitabschnitt 1991-1992

Krešimir Kufrin
Philosophische Fakultät, Zagreb

Zusammenfassung

Der Artikel legt die Ergebnisse der Analyse der Artikel in "Večernji list" zum Thema "ökologische (besonders technologische) Risiken". Die durch die Methode der Inhaltsanalyse durchgeführte Forschung umfasste alle Ausgaben von "Večernji list" aus den Jahren 1991 und 1992. Insgesamt 220 Artikel wurden nach ihren formalen Eigenschaften und nach der Darstellungsart der Inhalte analysiert (die Rubrik, in der der Artikel veröffentlicht wurde, die Art des Artikels, der Autor, die Grösse der Überschrift, die Lage des Artikels in der Zeitung, die Grösse des Artikels, graphische Elemente) sowie nach ihrem Inhalt (Charakter des Geschehens, Gefahrquellen, Ursachen und Manifestationen der Unfälle, das Thema, die Risikoobjekte, die Allgemeinheitsebene, die Folgen, Gefährdungsgebiete, Unfallseigenschaften).

Die Analyse der Artikel wies darauf hin, dass technologische Risiken vorläufig auf der Skala der gesellschaftlichen Probleme nicht hoch rangiert sind. Die Artikel zu diesem Thema sind hauptsächlich kürzere Nachrichten, die das Thema nicht in analytischer Weise behandeln und in der Zeitung keine grosse Aufmerksamkeit bekommen. Im Brennpunkt des Interesses stehen auf sozialen Konflikten beruhende und für die Medien attraktive Ereignisse, während weniger attraktive, aber hinsichtlich der Promovierung und Entwicklung der Sicherheitskultur und zur Schaffung einer kompetenteren Öffentlichkeit wichtigere Themen wesentlich weniger vertreten sind.

Grundausdrücke: Gefahren, Medien, Unfälle, Risiko, Sicherheitskultur, technologisches Risiko, "Večernji list"